Масса а мехкашкара пролетараш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО
свет

Советски Союза Коммунистически партен Нохч-ГIалгIай областен комитета Грозненски горкома а, Нохч-ГIалгIай АССР-а оргкомитета а Грозненски къахьегамхой депутатий Совета а орган

КIиранди
22
декабрь
1957 шу
№ 49 (2164)
Мах 20 кеп.

Компартей викалий Совещаней балхо къаьгга чIоагIдир вежарех йолча ерригача партей кIоаргга безам а тешам а вай партеца, Советски Союза халкъашца хилар

Советски Союза Коммунистически партен Центральни Комитета Пленума хьакъехьара

ИНФОРМАЦИОННИ ХОАМ

1957 шера 16—17 декабре Советски Союза Коммунистически партен Центральни Комитета Пленум хилар.

ЦК Пленумо дийцар ер дешаш:

1. Коммунистическии болхлойи партей викалий Совещаней итогай хьакъехьа (докладчик н. Суслов М. А.).
2. СССР профессиональни союзий балха хьакъехьа (докладчик н. Гришин В. В.

Дийцача дешаех лаьца Пленумо тIаийцад доаггIаш дола соцамаш.

ЦК Пленумо ССКП ЦК Президиума членалла харжаьв н. Мухитдинов Н. А.

Пленумо ССКП ЦК секретаралла харжаьб н.н. Игнатов Н. Г., Кириченко А. И., Мухитдинов Н. А.

Коммунистическии болхлойи партей викалий совещаней итогай хьакъехьа

1957 шера 17 декабре баь ССКП ЦК Пленума соцам

ССКП ЦК Пленумо белгалдоаккх, 1957 шера ноябре Москве хиннача коммунистическии болхлойи партей викалий Совещаней болх а цар соцамаш а дерригача дунен коммунистически боламана Iалаьмате боккха толам болаш хилар. Совещанеша тешшаме хьахьекхар марксизман-ленинизман идейни ларда тIа социалистически лагерьи дерригача дунен тIара коммунистически болами вIаши кхоталулга дIахо а чIоагIдалар. Дунена историен хIанзарча ханарча машара, демократена, социализманна тIехьа лоаттабеча къовсамера коммунистий лоархIамегIа дола декхараш кийчдари оттадари, дерригача дунен тIара коммунистически болам чIоагIбари компартешта юкъера бувзамаш дIахойодача хана а чIоагIдари Совещаней лоархIамегIа йола итогаш я.

Москве хинна социалистически мехкий коммунистическии болхлойи партей викалий а 64 мехкарча коммунистическии болхлойи партей викалий а Совещанеш хилар дерригача дунен тIарча коммунистическии болхлойи боламан Iалаьмате йоккха идейнии политическии котало хилар да. Из котало кхы а боккхагIа лоархIам болаш я, коммунистически болам бохабарна, цун мугIараш кегадарна дунен мехкашта юкъерча реакцес тIеххьарча хана дуккха низаш тIаахийта хиларах. Реакцен цу планашта хоадамболлаш хIаматохар да Ноябрьски Совещаней итогаш.

Дунен социалистически системан гIулакхаш, юкъерча машара гIулакхаш, дерригача адамий хургдолча вахара ираз лорадарна коммунистическии болхлойи партешта тIалатта бехктокхам бизза кхетабеш а адамаш чIоаггIа оарцагIдоахаши вIашагIтохаши дола документаш а я Декларации машарен Манифести. Машараи машарца дахараи тIехьа лоаттабеча къовсаман декхар дунен политикан керттера проблема яь оттадарца компартей Совещанеша хьахьекхаб, дерригача дунен тIарча болхлойи коммунистическии боламо, машар безаши прогрессивнии долча адамаша укх ханарча хьалашка шоай низаш дегIадоаладергдолаш бола керттера никъ.

Коммунистически партей юкъарча опыта ларда тIа марксизм-ленинизм творчески дегIайоалаяра пример я Декларации. Мехкашта юкъе латтача укх ханарча гIулакхийи хIанзарча заман керттерча наькъийи хьаувттача проблемай марксистко-ленински лоархIам болаш из хилар гучадаьннад цунах болхлой болама. Дерригача дунен социалистически система хьаярнеи чIоагIъярнеи социалистически мехкашкарча коммунистическии болхлойи партей балха опыт вIашагIтох Декларацас. Цунцца вIашкатехай цу тIа капиталистически мехкашкарча болхлой болама опыт, хIаьта иштта, колониальнии кхычар карарчеи мехкашкарча халкъаша лоаттабеча къаман-мукъален къовсама опыт а. Цу тайппара, тIом сацача денз хьайолча ханара, дунен тIарча мехкашкарча болхлойи коммунистическии берригача болама опыт я Декларацен тIа тохкам баьр а вIашагIтехар а.

ССКП ЦК Пленумо чIоаггIа раьза а хинна белгалдоаккх, хIанзарча хана халкъий дегIаахара лоархIам боллаш долча керттерча дешаех йола ССКП XX съезда выводаши положенеши вошал долча компартеша къоабалъяь тIаэцар. Цо тешал ду, дерригача дунен тIара коммунистически болам идейни барт-цхьоагIо йолаши кхотабеннеи хилара.

Совещаней документаш тIа белгалдаькхача, машара тIехьа, тIема духьала латтача ерригача партешца, боламашца, къаьст-къаьстача нахаца цхьана къахьега коммунисташ кийча хиларо новкъостал дергда машар безаш дола, къамийи демократическии дерригa низаш болхлой классана гонахьа вIашагIтохарна, йоккхача капитала агрессивни монополистически группаш—тIема герз хьаделга сихдара керттера бехкебараш, дунен керда тIом кийчбара планаш вIашагIъехкараши дагайохийтараши уж хиларагI тарра — дIакъоастаярна.

Коммунистическии болхлойи партей Совещанеша белгалдаькхар, болхлой классан гарггара хьашташ бахьан лоаттабеча къовсаме санна, Iаьдал даккхараи социализм оттаяраи тIехьа лоаттабеча къовсаме а коммунистическии социал-демократическии партей шоайла цхьана къахьегеи барт-цхьоагIо йолаш гIулакхаш кхоачашдеи йиш йолаш хилар. Къахьегамхой хьашташа, машара, демократена, социализманна тIехьа лоаттабеча къовсама хьашташа тIагIорттадаь дIадех, барт-цхьоагIо йолаш гIулакхаш кхоачашдарна бола из тIахьехам беррига дог цIенача социалисташта, болхлой боламан берригача дакъалацархоштеи деятелаштеи дIахозилга.

Коммунистически партеш идейни а организационни а чIоагIъярна боккха лоархIам болаш я, дунен тIарча коммунистически боламан мугIараштa юкъе вай хана ревизионизм керттера кхерам хиларах тарра, ревизионизманца хьадда къовсам лоаттабанза барг ца хиларах йола Декларацен указанеш, хIаьта иштта лоархIам болаш да догматизм сектантствои дIадаккхар а. Социализман новкъа даьннача дерригача мехкашта мегаш, социалистически революцени социализм хьалъяреи долча кертерча законамерностех, тайп-тайпарча мехкашка къамий къаьсттa дола гIулакхаш лархIарах, социалистически мехкий цхьоагIо чIоагIъянза ярг ца хиларах а царна юкъе вIаши шоайла латтача гIулакхий принципех а: дунен социалистически системан исторически боккхача лоархIамах а из дIахо чIоагIъянза яргйоацаш хиларах а; мехкаш социализманга дахара йолча тайп-тайпарча формех дола дешаш Деклараце тIа дашхаро коммунистически партеш социализман котало бахьан лоаттабеча къовсаме теоретически низ болча герзаца кийч а ю, оппортунисташта хIама а тох.

ССКП ЦК Пленумо къаьстта раьза йолаш белгалду дерригача мехкий коммунистическии болхлойи партей бувзамаш а барт-цхьоагIо а дIахо дегIайоалаярна Совещанеш Iалаьмате боккха лоархIам болаш хилар. Кулгал деш бола деятелаш вIашагIбеттабалар а шин оагIорахь йола вIаши ю информаци яр а санна, коммунистическии болхлойи партей шерра совещанеш еш хилар дунен коммунистически болам дегIабарна а машар, демократи, социализм бахьан цо лоаттабеча къовсаме цунна хьалхашка латтача исторически декхараштa а вай хана дезаш хиларах йола Совещаней вывод йизза йоагIаш я.

Компартей викалий Совещаней балхо къаьгга чIоагIдир вежарех йолча ерригача партей кIоаргга безам а тешам а вай партеца, Советски Союза халкъашца хилар. Сийлахь — йоккхача Октябрьски социалистически революцен 40 шу дузача деношка цIаькха а дIахьекхар дерригача дунен къахьегамхошта хьалхашка Советски Союза авторитет йохалургйоацаш чIоагIа хилар. Мехкашта юкъерча болхлой боламана а дерригача мехкий къахьегамхошта а хьалхашкара шоай интернациональни декхар лоархI Советски Союза коммунисташеи советски дерригача халкъои толам боллаш коммунистически общество хьалъяр дIадахьарца, вай мехка а ерригача социалистически лагера а низ чIоагIбарца, халкъашта юкъе машар хилар бахьан ца хаддаш къовсам лоаттабарца, дерригача дунен тIа къахьегамхоццеи демократически низашцеи доттагIлен а пролетарски барт-цхьоагIон а бувзамаш чIоагIдарца.

Советски коммунисташта балха тIехь кулгало хургйола, Iалаьмате боккха лоархIам бола документаш лерхI Советски Союза Коммунистически партес Декларации машара Манифести. Партийни активо а ерригача республикашкарча, краяшкарча, областашкарча берригача коммунисташа а, городий а районни а партийни активан собранешка, первични партийни организацешка цхьа дог-уйла йолаш а чIоагIа раьза хинна а хьаллаьцар Декларации машара Манифести. Советски Союза Коммунистически партес тIехьа тIайоагIача хана а вошал дола бувзамаш чIоагIдергда ерригача коммунистическии болхлойи партешца, беррига советски нах кхетабар Iалашдергда советски патриотизм пролетарски интернацилнализманца хадданза ювзаш хиларца, социалистически лагера мехкий халкъашца, дерригача мехкий къахьегамхошца доттагIал а уж лерхIар а хиларца.

Советски Союза Коммунистически партен Центральни Комитета Пленумо **соцам бу:**

1. Дизза могадолда Совещанеша тIаийца исторически документаш—Декларации машара Манифести.

2. Коммунистически и болхлойи партей Совещанешка баь ССКП ЦК делегацен болх могаболба.

3. Коммунистическии болхлойи партей Совещаней а цар тIаийцача документай чулоацама а лоархIам партен берригача членаштеи къахьегамхоштеи шерра дIабовзийталба партийни организацеша. Совещаней итогаш наха дIахьехаш, наха юкъе бу политически болх вай мехка коммунизм хьалъяра декхараш толамца кхоачашдарна дIахо нах оарцагI а бахара, советски патриотизм, пролетарски интернационализм йолаш, машар безаш мел долча халкъашца доттагIал долаш СССР-а къахьегамхой кхетабара тIаберзаболба.

Дика болх бу кагирхой шурий фермаш

Грозненски сельски районе вIашагIехка я комсомольско-кагирхой 5 МТФ. (Шурий товарни фермаш). Цу фермашка болх беш берригаш а кагирхой ба. Ший болх дика беш я «Новый путь» яхача колхоза кагирхой ферма (заведующи Абдулаев). Шера хIара Iаттагара 1701 килограмм шура яккха аьнна шоаш тIаийца декхар тIеххохачашдаьд, кагийча болхлоша 10 бетта яьккхай 1763 килограмм шура. Каргалински районе вIашагIъелла я 5 комсомольско-кагирхой МТФ. Цу фермаша а шоай болх хьоккаме дIахьу. Хьайбаш леладераша тIаийца хинна декхар тIеххоачашдаьд. «Красный пахар» яхача колхоза МТФ хIара Iаттагара шера 2000 килограмм шура яккха аьнна денна дош тIеххоачашдаьд, къонача болхлоша ийс бетта яьккхай 1814 килограмм шура. Из боккха лоархIам бола болх тIехдика лелабаьб доярокаша. Аганова А. яьккхай ийс бетта 2064 килограмм, Неберекуте И. яьккхай 1850 килограмм шура, «12 шу-Октябра» яхача колхозерча комсомольско-кагирхой МТФ-ча доярка Панковас ийс бетта хIара Iаттагара яьккхай 1876 килограмм шура, доярка Янмурзаева О. яьккхай 1878 килограмм. Иштта шоаш тIаийца декхар тIеххоачашдаьд Сунженски районе вIашагIъехка хиннача комсомольско-кагирхой МТФ. Цу районе хинай 4 комсомольско-кагирхой МТФ.

Вай республикан кхыча районашкарча комсомольско-кагирхой фермаша а иштта из болх дика лелабаьб. Из болх колхозашка а совхозашка а тIехдика леларах вай республике хIара Iаттагара 340 килограмм шура дукхагIа яьккхай 1956 шера яьккхачунца нийсйича.

Б. АЛБАГАЧИЕВ.

VI-ча Нохч-ГIалгIай Областной комсомольски конференцех конференцен делегаташка хоам бу

1957-ча шера 24-ча декабре Iуйрийна 10 сахьат даьлча Лермонтов цIерагIча театре хьаел Нохч-ГIалгIай VI областной комсомольски конференци.

Хьабаьхкача делегаташта регистраци ВЛКСМ-а обкоме ю (проспект Революции № 18, комната № 9, Телефон 2-05-93).

СССР-а Лакхерча Совета ийслагIа сесси

Москве, Йоккхача Кремлевски дворецe 19-ча декабре ший болх дIаболабир СССР-а Лакхерча Совета ийслагIа йолча сессес.

10 сахьат даьлча хьайийлар Совета Национальноста сесси. Председателал деш вар Совета Национальноста Председатель депутат **В. Т. Лацис.** 13 сахьат даьлча хьайийлар Совет Союза сесси, цига председателал деш вар Совет Союза Председатель депутат **П. П. Лобанов.**

Нохч-ГIалгIай АССР-е халкъий судаш харжара хьакъехьа

НГI АССР-а Организационни комитета хоам

1957 шера 15 декабре кIирандийнахьа халкъий судий (халкъий судахойи халкъий заседателийи) хоржамаш хилар ерригача 28 хоржамий округе. Массайолча моттиге голосовани Iуйрийна 6 сахьат даьлча йола а елар бийсанна 12 сахьат даьлча чакх а яьлар.

НГI АССР Оргкомитетага хоржамий хьакъехьа йизза сведенеш кхаьчай районнии городскойи къахьегамхой депутатий Советий исполнительни комитеташкара, цар хьахойт дIаязбаь хиннача берригача избирателех 99,95 процентo халкъий судашка голосовани еча дакъа лаьца хилар.

Голосоване дакъа лоацаш хиннача берригача нахах халкъий судахойла хоржача кандидаташта тIехьа голосовани яьй 98,92 процент болча избирателаша, халкъий заседателелла хоржача кандидаташта тIехьа 99,91 проценнт избирателаша.

Харжаьча судахошта юкъе 39,29 процент кхалнах ба, ССКП членаш а кандидаташ а болаш 78,75 процент саг ва.

Харжаьча халкъий заседателашта юкъе 38 процент кхалнах ба, ССКП член а кандидат а волаш 38,75 проценти парте боацараш 61,25 проценти саг ва.

Беррига къахьегамхой политически къахьегамаи догъайденна болаш, избирателаш дика дакъалаоацаши бартацеи болаш чакхдаьлар халкъий судий хоржамаш.

2000 километр цхьан сахьата

«Советски Авиаци» яхача Военно—Воздушни газето хоам бу, Советски Союза турпалхо летчик подполковник Коровушкин Н. И. керда истребитель тохкаш хиларах. Сигала гIолла лела чIоагIа низ болаш хиларца, кхыча самолетний яр санна турбореактивни двигатель йоаллаш йолча самолето цхьан сахьата ший чехкал лахъяьй 2000 километр совгIа.

Летчико ший самолет гIатта езача оагIонгахьа нийс а яь, двигатела оборотaш кIезига тIа а теха чехкал сих а еш айялийтар.

ГIатта йодача хана самолета чехкали оаза чехкали нийслуш хиннай. Из да секундагара секундага кхачалехь истребитель оазан баръера тIехъяргйолга. Дукха ха йоацаш цу тайпара йола чехкал рекордаца лоархIаш яр, хIанз турпалхо подполковник Коровушкин моллагIча гIаттарца оазан чехкал хьалхавоал.

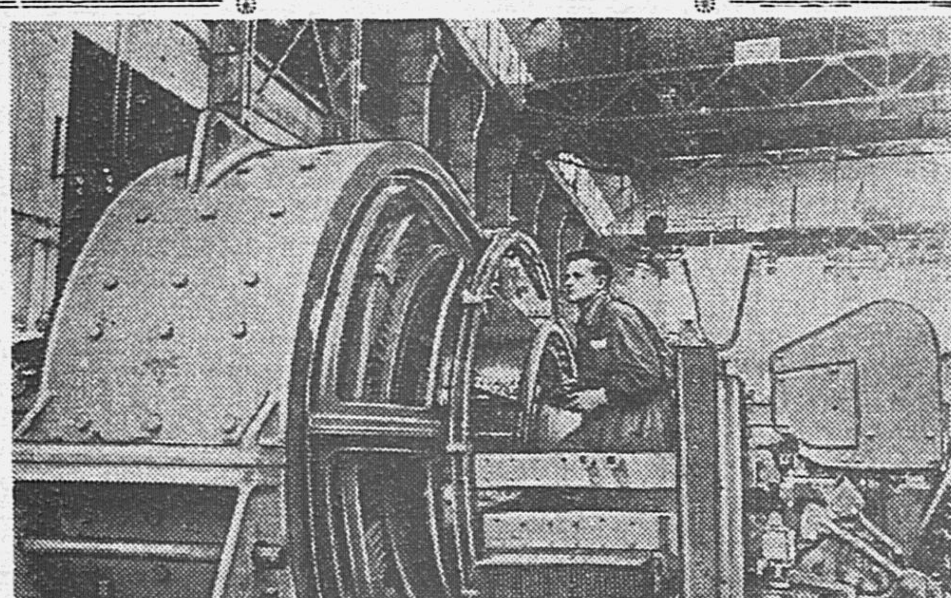
Ший ирача бухьаца фо эттIадеш аэродроме гIолла ракетмо тIехъиккхар истребитель.

Ше истребитель техка ваьнначул тIехьагIа подполковника Коровушкина дийцад, лакхе гIолла ше водача хана йоккха йола площадкаши, линейни ориентираши истребитела ткъама кIал, цун чехкалца хувцалуш хилар. Самолет 1800 километр чехка йодилга хьахьокхаш хиннай прибора стрелка.

Кхы а тIех а яьнна 2000 километрага дIакхаьчай цун чехкал, иштта стрелка кхы а лакхлуш латташ хиннай.

Чехкал лакх мел лу двигатело дикагIа болх бора. ...Машин тохкилга йистедаьлар. Машино дика хьоккхамаш хьахьекхар.

...Денал долаш тохкамбеча хана Советски Союза турпалхочо подполковника Коровушкина а кхыболча цун новкъостий а полеташа хьахьокх Советски Союза летчикашта йохалургйоацаш чIоагIале йоацилга. Iалаьмате дикача кердача самолеташца чехкагIа а лакхагIа а лела болабеннаб денал дола Советски летчикаш.

Советски Союза промышленноста йоккхий электрически машинаш арахецаш йолча Харьковски электромеханически заводо, иштта халкъан демократен мехкий а, доазол дехьарча кхыча мехкий а заказах кхоачашду.

Сурта тIа: Новый Гутерча В. И. Ленина цIерах йолча польски металлургически комбината хьожаяь йолча электродвигателага хьожаш монтер В. И. Батраченко.

Е. Андреева сурт. ТАСС фотохроника.

Комсомольски организацей декхараш

Областен VI комсомольски конференци хиларга

1957 шера 24 декабре Грозне хьаел областен VI комсомольски конференци. Из лоархIаме гIулакх да вай республикан комсомольций а берригача кагирхой а вахара юкъе.

Конференци хул областен комсомольски организаци чIоагIъеннача хана, кагирхошцара комсомольций бувзам шербеннача хана, Нохч-ГIалгIай автономи юхаметтаоттаяра болх дика гаьнабаьннача хана. Комсомольцаш а кагирхой а кийча ба коммунизм хьалъяра сийлахь-доккхача гIулакха шоай беррига низ а хьинар а дIадала. Дерригача советски адамашца вай республикан комсомольцаша социалистически яхьаца дикка дакъа лоац, промышленность юрта боахами айбара тIехьа тIагIорттаме къовсам а лоаттабу.

Нохч-ГIалгIай республикан комсомольцаша а кагирхоша а раьза хиле тIаэц партени правительствони кхайкамаш, боахамеи культурани балха парторганизацей боккъонца бола помощникаш а хиле дIаотт. Заводашка, фабрикашка нефтепромыслашка, колхозашка, совхозашка—массанахьа а къоначa патриоташа шоаш кхо ца беш къахьег, гучайоах шоай творчески инициатива. Промышленносте а машиннаькъа транспорте а болх беш я 300 совгI комсомольско-кагирхой бригадаш, сменаш, участкаш. Вай республикерча къонача нефтяникаша, мехкадаьтта довр кIезгдара тIехьа йолчаErригсоюзни яхьа инициатораш хинна дIа а этта, вай Даьхенна 35 эзар тонн доагора кходаьд.

Комсомольски организацеша лоархIаме дакъа лоац юрта боахам айбара балхаца, къовсам лоаттабу ялат дебадарна а хьайбаех боала пайда лакхабаккхарна а тIехьа. Республикерча МТС-шка, колхозашка, совхозашка лоархxIамеча балха участкашка болх беш 6 эзар совгI комсомолец ва.

Комсомольски организацеша лоархIаме гIо даьд партийни а Советски а организацешта НГIАССР юхаметтаоттаяра балха. Дукха къахьийгад комсомольцаша нохчийи гIалгIайи балхашка дIанийсбарна, дикка новкъостал даьд царна 476 цIенош хьалдарна, къахьегаш хиннаб Казахстане а СибарегIа а ялат чуэцаш. Комсомольски организацеша дикка тоабаьб кагирхошта юкъера массово-политически болх, школьни комсомольски пионерски организацей болх.

Цхьабакъда, нийса хургдацар цу дикача гIулакхашца дола комсомольски организацей балха юкъера лоархIаме кхоачамбоацараш белгал ца дича. Чакхъяьннача отчетнохаржара собранеша, районни а городской а комсомольски конференцеша хьахьийкхар дуккха организацеш партес увттадеча декхарел совхозий комсомольски организацеша ладара лелабу боахаман-политически болх, кагирхой хьалкхебац шоашта тIадиллача гIулакхах боаггIача бесса бехктокхам лелабе, вайна хьалхашка латта производственни гIулакхаш кхоачашдарна безача тайпар тIабербац кагирхой. Комсомола дукхача комитеташа тоъала дика вIашагIъехкац кагирхошта юкъера социалистически яхь, эсала дIайоаржаю дикагIа болча болхлой говзал.

ВЛКСМ-а цхьайолча райкомаша, эггара хьалха Наьсерен, Ачхой-Мартановски, Курчалоевски кхыйолча а районашка хьажкIаш ебаяра болх боаггIача бесса лелабанзар.

Ладара лел республикера идеологически болх. Цхьайолча комсомольски организацеша лоархIам бац цу балха, НГIАССР юхаметтаоттае езаш хиларах вайна хьалхашка латтача декхарех хьакъаьста лелабу из болх.

КIезига еш нохч-гIалгIай кагирхошта наьна меттала лекцеши докладаши. ХIанз а мела лоаттабу къаьнарча замах юхейисача зенерча оамалашта духьал къовсам. Дуккхача комсомольцаша шоай политически а культурни а кхетам лакхабахац. ЛоархIаме кхоачамбоацараш долаш ба школай, технику́мий, вузий комсомольски организацей болх а.

Уж гIулакхаш кхы дIахо мегаргдоацаш да. Областен комсомольски конференцес хьадеха деза ВЛКСМ-а обкомагара, горкомашкара, райкомашкара кхоачамбоацараш балха юкъера дIа а даьха, беррига комсомольски болх лоархIаме тоабар. Конференце майрра йоаржае еза критика а самокритика а: цу гIулакхо мара тоабергбац областен комсомольски организацен болх. Принципиальни критика— комсомольцашта хьалхашка латта тешаме гIонче я.

Шеко яц, областен VI комсомольски конференци беррига комсомольски болх тоабара а, НГIАССР толаме юхаметтаоттара а лоархxIаме хургхилар ах.

№ 10 йола Назрановски мельзавод

Назрановски мельзаводе массехк тайпара продукци арахец. Цу заводе болх беш 50—60 саг гIалгIай ба. Царех цхьабараш белгалбаьнна дика балхаш деш ба. Масала, слесарь Цечоев Эльбазкъи Султан, кузнец вола Цечоев Хьусен, строительни балхаш деш бола Галаев Джабраил, каменщик Дарсигов Оарца, иштта кхыбараши.

Паччахьалкхено новкъостал а деш цIенош хьалдаь. шо-шоай цIеношка бахаш ба мельзавода дуккха а болхлой. ЦIенош деча хана чIоагIа новкъостал деш хилар завода директор новкъ. Хаутиев Д.

— Нохч-ГIалгIай республика сихагIа тоалургйолаш, дийи бийсеи ца къовсаш укх шера санна, ма-могга дика балхаш дергда оаха тIадоагIача шера, — йоах цу завода болхлоша.

ОЗИЕВ Мухьмад.

Белорусски ССР. Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцен 40 шу дуззаш Минске хьайийлар БССР-а паччахьалкхен художественни музей. Укхаза гулдаьд, эрсийи белорусскии искусствон произведенеш, иштта вIашагIъеллай Сийлахь-боккхача Октябран 40 шу дизара кетаяь йола Ерригбелорусски художественни выставка а.
Сурта тIа: БССР художественни музей.
В. Лупейкон сурт. ТАСС фотохроника.

Волга тIа йилла энергетически гигант

Куйбышевски гидроэлектростанци шийн еррига 20 агрегатаца а шийна оттаяь хиннача 2.100.000 киловатт мощностага кхаьча а болх беш я.

СССР-а низ болча индустрес, советски Iаьдал эттача шерашка гидротехнически сооруженеш ехкаш хьахиннача йоккхача опыто торо елар Куйбышевски гидроэлектростанци йиллийтарал совгIа, цул а боккхагIа низ болаш, Братски, Красноярски, Сталинградски, кхыяраш а санна йола, гидроэлектростанцеш яхка йолаялийта. Электростанцеш ехка йолаялийтарна Iалаьмате боккха лоархIам болаш хилар Советски Союза Коммунистически партен XX-ча съездо даь соцамаш. Цу соцамаша дог айдир электростанцеш хьалъерий, мехка энерги дукхагIа хилийта аьнна оттадаь декхар чехкагIа а дикагIа а кхоачашдарна гIовттабир уж. Iалаьмате дукха лаьттанца болх беш, бетона, аьшкбетона, монтажни болх беш хьалъе йийза, Куйбышевски гидроэлектростанци а гидроузела сооруженеш хий чухьедийта йилла сунт, кемаш леларна ю сооруженеш, шлюзаш, каналаш, Волга даржача лохаленашка лаьттах яь сунт а хьалийр дунен тIа хьалъяьча цхьаккха а гидротехнически гIишлон ца хиннача тайпарча лакхача темпашца. Хьалхарча шин шера гидроузел хьалъеш де дезача дерригача юкъарча балхий 5 процентал кIезига дукхагIа мара доацаш дола балха даь хилар лаьрхIача, тIаккха ховргда, гидроэлектростанции гидроузела объекташи хьалъяр а уж эксплуатаце дIаялар а боккъал дар аьча 5 шера чакхдьккха хилар.

1950-гIа шу йистедоалаш станци хьалъераш Волга тIа баьхкар. Е машин — ник а е шоссейни наькъаш а доацаш, йоккхий гIишлонаш еш деча балхашта эша промышленни а гIодергдола а база йоацаш, электроэнерги йоацаш моттигаш яр ужаш. Лоацача хана Волган шинна а оагIорахь хьахилар гIишлоний балхаш дIадоладалийта торо луш йола производственни йоккхий предприятеш.

Куйбышевски гидроэлектростанци хьалъераш, производственни база хьалъярга а ца хьежаш, 1951-ча шера февраль бетта гидростанцен котлован баккха а цу шера ахки Волган аьттехьареи аьрдехьареи бердаш вIашагIтохаш йола сооруженихьае а болабелар.

Тха партийни организаци керте а латташ болча гидростанци хьалъеча болхлошеи механизаторашеи дизза дола турпала денал хьахьекхар шоай балха тIехь. БIаьрччача шера — шелалаш латташ, хи тIа ша болабелча, Iаьржа хий доагIаш, ахки ха телха эттача балхаш дора цар катлаванаш доахаш, ГЭС-а здани хьалъе йолае чехкагIа тIа кхача гIертар уж.

Куйбышевски гидроузел хьалъерий турпалера къахьегам бовзийтаргба укх цифро: гидроузел хьалъеш хиннача дерригача шерашка даь лаьттанцара дерригa балхаш 180 миллион кубометр я.

1953 — 1954 шера денз гидроузела кертера сооруженеш еш бетони аьшкбетони йотта йолаелар.

Гидроузел хьалъераша бетонни балхаш деш низ болча техниках — кердача конструкцен йоккхача бетоновозех, виброхобатех, вибраторех, телескопически а кхы йолча а кранех пайда ийцар. Цкъа дIадоладенна бетона тоатол, ца хаддаш лаьттар Iай а, шовзткъа градус йолча шелалаша блокаш совцаергъя-кх аьнна хеталуча хана а тIехь, электричествоцен газацен сооруженеш йIоах а еш, бетон ювттaлга соцадацар болхлоша.

Гидроузел хьалъяьча шерашка еррига а 7,5 миллион совгIа кубометр бетони аьашкбетони еттар. 1955 шера август бетта хIара ден-бус 19 эзар кубометр бетони аьшкбетони йоттар — из тайпа результат дунен практикана йовзаш яц.

Лохерча бьефа оагIорахьара хий дIа-хьа дехкача плотинани ГЭС-а здании сурт. А. Брянова сурт. Фотохроника ТАСС.

Парти а правительство а хадданза хьожаш яр гидроузел хьалъерий балхага, хиланза дарг мел доацачох уж Iалашбе хадданза йоакхо йора. 1955 шера, гидроэлектростаци хьалъяр эггара чIоагIагIа айденнача хана, укхаза болх беш хIама ца эшшаш 500 тайпа цIи йолаш 10.000 гарга механизм яр. Куйбышевгидростроен автопарке 3.700 машин яр. Царех, 14 эзар тонна мухь цкъара тIабалла йиш йолаш, 2.500 автосамосвал яр.

Кубышевски гидростанци толамца хьалъе партеси правительствоси еча йоакхоно дог ураувттадеш, ерригача советски республикаша дакъа лаьцар из гидростанци хьалъеш. Вай мехка эзарнел дуккагIа йолча предприятеша материалаш а оборудовани а лоаттайир из хьалъеш.

Гидростанцен хьалхара агрегат шу йисте доаллаш йолаялийта торо хилийта кертера балхаш даь даьлар 1955 шера. 1955 шера 29 декабаре Куйбышевски гидроэлектростанцес эггара хьахара ток а елар, вай Даьхен предприяти хинна дIа а эттар.

Социалистически къахьегама Турпалхочун электросварщика А. Улесова, экскаваторщиким М. Елеца, В. Лямина, В. Клементьева, крановщика С. Немасева, инженера А. Трегубова, дукхача кхыча а цIи хезаьча новаторий цIераш гидростанцена гаьнна арахьа дIаейзар.

Партии правительствон кхайка Куйбышевстрое баьхкача болхлойла совгIа, гидростанци хьалъеш хиннача 7 шера лаккха квалификаци йола, тайп-тайпара профессеш йола болхлой кадраш, техникаш, инженераш кийчбир станцес. Дуккха эзараш болча квалифицированни болхлоша гидростанци хьалъяьча шерашка балхаш тIа боллашехь тайп-тапара йола профессиональни школаш а курсаш а йисте яьхар. Куйбышевстрое кийчвир 5 эзар совгIа бетонщик, 3 эзар совгIа водитель, 2,100 монтажник, 5 эзар плотник, кхыча профессей дуккха болхлой а.

1951 шера хьайийла сайранара гидротехнически техникум йисте яьккхар 452 саго. Гидроузел юллача цу 1951 шера хьайийлача Куйбышевски индустриальни института сайранарча филиало арахийцар лаккха квалификаци йола 46 инженер-гидротехник а 65 инженер-энергетик а.

Волган шинна а оагIонца дика тоаяь болхлой поселкаш хьалъяьй. Газ, водопровод, канализаци йолаш, Iанарца дIоахдеш долча цIеношка бах болхлой а цар дезал а. Укх дIадахача шерашка 600 эзар квадратни метр нах чубаха цIенош хьалдаьд гидростанци хьаъяьраша.

1957 шера яь йисте яьлар хий чудеттадалийта йилла сунт, кемаш леларна ю сооруженеш, лаьттан сунт, вIашагIаехкар еррига агрегаташ. Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцен 40 шу дизарна накъа яха кийчлуш, гидростанци еча болхлойи монтажникийи коллективо дош делар дерригача халкъа деза ди—1957 шера 7 ноябре тIакхоачаш ший берригача низаца гидростанци йолаялийта. Цхьабакъда уж шоаш тIаийцараш ханал хьалха кхоачашде чIоагIо йир болхлоша. 14 октябре ший берригача низача гидростанци болх бе йолаялийтар цар. Иштта ба советски наьха хIама хьадеш бола творчески низ.

Бригадирий-монтажникий А. Бугаева, В. Липаткина, В. Серикова, В. Витальева, Л. Номорина, И. Кукарина, В. Гела, кхыбарий а цIераш берригача мехка хезаьй. Цар бригадаша лоацачa ханашка, халача хьалашка чоалхане дола монтажни балхаш къоачаш дир.

Толам боллаш уж балхаш кхоачашдеш доаккха дакъа лаьцар инженерно-технически болхлоша. Агрегатий монтаж яр сихдарна К. И. Смирнов кертте а латташ йолча, Волган аьтта оагIорахьарча строительнимонтажни управленен инженерий группо вIашагIаехка аьшкбетонни конструкцеш хьаелга а гидроэлектростанцен здани хьалъеш царех шерра пайда эцалга а вIаштIехь даьккхар. Толамца чаккхдаьккхар керда техника юкъейоалаярца хадданза бетон лоаттаяр, арматурни чIийнашта ванни сварка яр, йотташ йола дуккха бетонаш электричествоца йIоахъяр, кхыдараш а.

Ший хьалхара агрегат йолаеннача хана денз Куйбышевски гидроэлектростанцес миллиардаш киловатт-сахьаташ йола электроэнерги а яьккхай, лакха напряжени йолча линешка гIолла вай Даьхен городашкеи предприятешкеи дIа а яхийтай. Цу электроэнергес керда йоахаш хувц эрсий доккхача хин йистош. Куйбышевски областе электроэнергеца болх бергболаш да машиннаькъаш. Волга тIа хьалъяьй керда порташ, пристанаш, хьалъеш латт ялат хьайдергдола йоккхий элеватораш.

58 миллиард кубометр хий долча Куйбышевски фордо Волга тIа кемаш лелилга тоадаьд, чкъаьрий леладелга доладе, Приволжьен декъача кхашка хий дилла торонаш хулийтаргъя цо.

Куйбышевски гидроузела болхлой а монтажникаш а доаккхал деш ба вай мехка электрофикаци чакхъяккха аьнна йола ленински идея кхоачаш еш шоашта мога дакъа шоаш лацарах.

И. КОМЗИН,
Куйбышевгидрострой начальник.

ХЬАЙБАШКА ДИКАГIА IА ДАККХИЙТАРА ДУХЬА

Боккха лоархIам болаш да ханахьа хьайбашта доакър кийчдар. Вай республике из лоархIамера болх дикагIа тоабе гIерташ тIехдика болх беш хиннай 155 комсомольски бригад, 5000 комсомольца — кагирхочо дакъа а лоацаш. Из болх тIехдика лелабаьб комсомола Веденски райкомо. Цига 13 бригад хиннай вIашагIъелла, 123 комсомолец юкъе а волаш. Цар тIаийца хиннад шоашта декхар 3560 тонн доакъар кийчде аьнна. Из декхар цар кхоачашдаьд: кийчъяьй 3978 тонн. Иштта силос 2110 тонн кийчъе аьнна тIаийца декхар цар кхоачашдаьд: кийчъяьй 2228 тонн. Из болх беш белгальяьнна хиннай «Карл-Маркс» цIерах йолча колхозера комсомольско-кагирхой бригада (бригадир новкъ. Набиев Ахмеднадзир).

Цу бригадо шоаш йол кийчъе аьнна тIаийца декхар кхоачашдаьд 110 процент, силос кийчъеш тIаийца декхар кхоачашдаьд 108 процент.

Из болх дика лелабаьб Сунженски районерча кагирхоша. Цар дIаеллай 35786 тонн силос, тIайца декхар хиннадац 23900 тонн мара. Из силос я 1500 тонн дукхагIа 1956 шера кийчъяьчул. ХIара Iатта кхоач 11,3 тонн, 1956 шера кхачацар 7,4 тонн мара. Цхьацца йолча колхозашка хIара Iатта кхоач 13—14 тонн силос. Дика лелабаьб из болх Урус-Мартановски районерча комсомольцаша а кагирхоша а, шоаша тIаийца декхар тIеххкхоачашдеш, кхы а дукхача районашка дика лелабаьб из болх кагирхоша.

В. БОГАТЫРЕВ.

Л. Шмойлов.

Шовзткъа шу Советски паччахьалкхе лораеш

Сийлахь-боккхача Октябро кхелла йолча дунен тIа хьалхарча Советски социалистически паччахьалкхенна юххьанце денз дорха а къиза а тIагIерташ бар чура а арахьара а моастагIий.

Кадетех, меньшевикех, эсерех болча контрреволюцена керте лаьттараша, дерригача дунен тIарча буржуазес гIо а деш, паччахьа армен эпсарех а Советски Iаьдалца моастагIал долаш болча кхыча нахах а шоашта пайда а эцаш, геттара дукха контрреволюционни организацеш, заговораш, провокацеш дуккха нах юкъе озаш йола саботаж вIашагIъеххкар, нах боабора советски Iаьдала духьала бIехагIча тайпара пропаганда лелайора.

Классови къовсама хьакъехьа, ше тIера кхессачул тIехьагIа буржуазес эггара къизагIча тайпара духьале йинза ярг ца хилара хьакъехьа бола марксистски-ленински хьехам дика хьаийца йолча большевикий партес революцен низаш ший ханнахьа оарцагIа даьхар буржуазес еш йола контрреволюционни духьаленаш юхатоха.

В. И. Ленина яьча предложенех 20-ча декабре 1917-ча шера Халкъа Комиссарий Совето соцам бир Октябрьски социалистически революцен тIема орган — контрреволюцецеи саботажацеи къовсам лоаттабарна Ерригроссен чрезвычайни комисси вIашагIйоллара хьакъехьа.

ВЧК вIашагIйоллилга большевикий партес тIадиллар ший къонгех дикагIа волча цхьаннена — советски наьха дегашкахь цIаккха а виц ца луш вахаргволча Ф. Э. Дзержинскена.

Шоаш вIашагIъеххача хьалхарча деношкахье а денз паччахьалкхе лораярна йола уж советски органаш Советски моастагIашца лоаттабеча къовсаме хьалхарча юхьага тIа латта Коммунистически парте герзашцара отрядаш а хинна дIаэттар. ВКЧ-с хоадам боллаш йохайора къайлагIа яьллача контрреволюцес герзаца еш мел хинна духьаленаш, чурча а кхыча паччахьалкхенашкарча а контрреволюцес Советски Iаьдал дохадарна еш йола заговораш. ВЧК-с 1918-ча шера Ярославле, Самаре Москве аьттехьарча а аьрдехьарча а эсерий мятежаш йохаяь дIаяхар, империалистически паччахьалкхений ерригача разведкай заговор хинна йола Локкарта заговор гучаяккхар, цу хана хинна тайп-тайпара контрреволюционни организацеш йохаяр чIоагIа лоархIам болаш хилар вай паччахьалкхено чурча а арахьарча а моастагIашца лоаттабаьча къовсама историе чу.

ВЧК-с даьчун лоархIам а беш, В. И. Ленина яьхад, чот йоацаш дукха хиннача заговорашта духьал, вайл дуккха а тIех низ болаш хиннача наха Советски Iаьдал дохаде гIерташ чот йоацаш дукха хьувзадаьча гIуллакхашта духьал меттахьа кхеташ дола герз а хинна лаьтта учреждени я из...

Ерригроссен Советий 9-ча съездо а иштта чIоагIа дика лаьрхIар ВЧК-н болх.

Фу бахьан долаш тарделар цу хана чекистий отряда шоай балха селла чIоагIа мах байта? Коммунизман идеяшта цIаккха а хувцалургбоацаш тешаме хилар, адамашца хадданза бувзабенна хилар, контрреволюцена лоаттабеча къовсам тIа къахьегамхоша деча новкъостал тIа латтар, чекистий органий берригача балха партес даиман доал деш хилар эггара дезагIа дола закон хила а хиннад, долаш а да, дIахо йодача хана хург а да чекисташта.

Мохк машарерча боахаман гIулакхаш леладарга баьлча 1922-ча шера ВЧК дIа а яьккха, цун аппарата кIийлен тIа хьайир Паччахьалкхен политически управлени (ГПУ).

1923-ча шера ноябрь бетта ГПУ-х СССР Халкъа Комиссарий Совета чуйоагIаш йола ВIашагIкхийтта паччахьалкхен политически управлени йир (ОГПУ).

ОГПУ-на тIадиллар политически а экономически а контрреволюцеца, шпионажаца, саботажаца къовсам лоаттабелга.

Мехка индустриализаци йира а, беррига юрташкара къахьегамхой колхозашка чуозарца кулакий класс цIенъяь дIаяккхара а политикага парти яьнначa массе а оагIорахьара социализм яьржжа тIагIертача хана городашка а юрташка а капиталистически элементаша юха а сихдир советски Iаьдала духьалара шоай бIеха гIулакхаш. Цу хана ОГПУ-с лелабаь оперативни болх а иштта чIоагIа низкъала бар.

«Шахтински гIулакх» а, хIаьта цул тIехьа «Промпарти», «Метро-Виккерс», «Къахьегама ахархой парти», «меньшевикии союзни бюро» иштта кхыяраш а санна йола контрреволюционни-зуламан организацеш йохаяь дерригача мехкашкара контрреволюци цIенхошта йохилга а хилар, хIаьта мехка боахам вIаштIехьа а ца боалийташ социализм хьалъелга дохадарна цу контрреволюцес дагакхаьба планаш юкъах а йисар.

1934-ча шера соцам бир ОГПУ дIа а яьккха, общесоюзни наркомат — НКВД вIашагIйоллара хьакъехьа.

Советски паччахьалкхен территоре тIа доазол дехьарча элементаша леладу зуламера бувзамаш гучадоахаш пайдане а дукха балхаш чакхдаьхар НКВД органаша.

Цхьабакъда, ала дезаш да, цIахо йодач ахана, къаьстта белгалдаьккха аьлча, 1937—1938-ча шерашкахь НКВД органашка чубеннача провокатораша а, цхьанна воча хIамах эхь доацаш болча карьеристаша а ийрчатIча бесса телхадир социалистически законаш, партен а Советски паччахьалкхен а дуккха болхлой, кхыбола советски гражданаш боабелга парте цIераца бехказа а доахаш, доккха зе дир вай Даьхенна.

1938 шу йистедоалаш партеси правительствоси НКВД органашка порядок оттаярна де дезар даьдар. Цхьабакъда СССР НКВД керте лаьттача халкъа моастагIчо Берияс И. В. Сталина шийх тешам а болийта, цох йоаллача мелалах пайда а эцаш, цун чу цатешам гIеттабора, цо Берияна торо хулийтар законах доацараш леладе а цхьабола партийни а, советски а, тIема а болхлой хIалакбе.

Из акт ярца ССКП ЦК-с чекихилалехьа хьалхарча шерашка партийни органий хьалхленца дукхагIа болча чекисташа боккха болх бир германскии японскии разведкаша чубахкийта шпионаши диверсанташи гучабоахаш.

Советски Союзах тийшача балхах фашистски Германи летачул тIехьагIа чекистски органий беррига низ моастагIа тIемца хIалакварa тIабахийта бар.

Госбезопасноста органаш моастагIчо де лийрхIача зуламашта дика духьала лаьттар, хIаьта ший ханнахьа ца хулийташ дIайоахар диверсеши, шпионажи, де лаьрхIа кхыдола моастагIал доалла гIулакхаши.

Немецко-фашистски агенташ гучабоахаш а лувцаш а леладаь гIулакхаш кхоачашдеш, госбезопасноста органаш, масса а йолча хана санна, бахача наха деча новкъостало хьаллоацар. Хьа а лийцар зе дуларгдоацча а баьхар бIаьш немецки агенташ. Лакхерча Командованес оттадаь дуккха а бехктоакхамера декхараш кхоачашдир.

Безопасностан органий лоархIаме уйла тIаяхийтайийзар капиталистически мехкий кхыча разведкай шпионски гIулакхашта духьала къовсам лоаттабеш а.

Дуккхача чекисташа хьинаре дакъа лаьцар партизански болам вIашагIболлаш. Партизански отрядий кулгалхой — чекистий Орловске, Медведева иштта кхычар сийленца яйза цIераш цIаккха а йовргйоацаш Сийлахь-боккхача Даьхен тIема турпалерча историн юкъе яхай.

Дерригача советски халкъаца цхьана чекисташа шоаш де мел дийзар дир немецко-фашистски мохкдIалацархой боха бар сихдарна.

ТIеххьарча хана чекистски органаша йоккха уйла тIаяхийтар немецко-фашистски агентурах бисараш бохабаь дIабахарнеи, империалистически разведкаша вай мехка чукхайса шпионаши диверсанташи гучабахарнеи.

Авантюрист Берия ССКП Центральни Комитето гучаваккхар, чекистий коллективо тIаийцар, вай партенеи цун ленински Центральни Комитетаи дегчура баркал оалаши, бизза раьза болаши.

Из акт ярца ССКПЦК-с чекистски органашка лертIа доаца гIулакхаш хаьдда дIа а даьхар, хIаьта партес хьалхле а контроль а лелаергйолаш уж юха кара а ерзайир. 1953 шера июль бетта Берия деша хьакъехьа ССКП ЦК Пленумо соцам барои СССР Министрий Совета чуйоагIаш паччахьалкхе кхерамах лораяра Комитет (КГБ) хьаярои госбезопасноста органий болх эрга боаккхаш дола сийрда наькъаш белгалдаьхар.

Паччахьалкхе кхерамах лораяра органашка болх беча хIара болхлочун вахара а беча балха а юкъе эггара керттера дар Коммунистически партени советски халкъаи боарам боацаш мутIахьа хилар да, чекистски коллектива мугIараш цIена хилийтара духьа, цун балха юкъе лакхара партийность хилийтара духьа къовсам лоаттабелга да.

Паччахьалкхе кхерамах лораяра органий керттера декхар да — Советски халкъеи паччахьалкхени хьашташ лораделга, империалистически агенташ ханнахьа гучабоахилга а царга зе ца дайташ дIабоахилга а, вай даьхен низ чIоагIбелга. Оттадаь декхар толамца кхоачашде йиш хургъя Коммунистически партес никъ хьехаш а хьалхле лелаеш а йолча паччахьалкхе кхерамах лораяра органий болх дика вIашагIбелла лелабича.

Паччахьалкхе кхерамах лораяра советски органий балха юкъера керттера принцип я къахьегамхоша шерра гIо деши хьаллоацаши хиларца болх белга.

Дукха ха йоацаш хиннача урокех е еза выводаш а яь, паччахьалкхе кхерамах лораяра органий болхлоша балха юкъе, дика хьожаш социалистически законий боарамаш леладе дезача тайпара леладар толхаде йиш йоацаш хилар керттера лард хинна дIаэттад.

Шоай шовзткъа шу дизарга чекистий органаш яьхкай Советски паччахьалкхе дегIайоагIаш ерригача ханашка чурча а арахьарча а контрреволюцеца къовсам лоаттабара йоккха опыт Iоаярца.

Цхьабакъда, хIанз вайна духьал мамогга моастагIал леладелга моастагIаша дитад аьнна лаьрхIача нийса хургдац. Массанена а ховш да вай мехка духьалара гIулакхаш дукхача капиталистически паччахьалкхений реакционни гIозараша гучахьа хьаллоацаш а дIакхайкадеш а долга. Цудухьа паччахьалкхе кхерамах лораяра органаш чIоагIъеи советски халкъа юкъе мамогга революционни фелал айеи еза.

ДукхагIа хилийта дулх, шура, даьтта!

ЦIи хеза йола доярка

Хамхоева Роза 24 шу даьнна гIалгIай йоI я. Ийс шу да цо дояркал болх бу. Роза болх бе йолаелар Казахстане. Цига Iомаелар из доахана дика гIулакх де, царга хьежа, кхаба, дика детта. Шу даьлча цо гIулакх деш 25 етт бар. Цунах кхераяланзар къона йоI: хьайбаш леладеча хьалхле лелаечарга а хьожаш, болх бе йолаелар из. Хьалхарча шера Розас хIара Iаттагара 1700 килограмм шури яьккхар. ТIехьа тIайоагIача хана хьувкхамаш лакхдора цо. Социалистически яхье бувларашца дакъа лаьцар цо.

1956-ча шера, гурахьа Роза даьцеи наьнацеи Даьй мехка цIаера. Малгобекски района Советски яхача юрта баха хайшар уж. Дукха ха ялалехь из бIаргаяйра шури-товарни ферме. Дояркас гIулакх деш 13 етт бар. Доахан тайп-тайпара шура луш дар, цхьадараш 1—2 литр мара ца луш дар.

— ХIама дергдац,— аьлар Розас,— доахана шура дукхагIа лургья нагахьа санна дояркас болх дикагIа бича.

Цо зоотехникага, дояркашка хеттар ше гIулакх деча доахана оамалаш, ма-могга сихагIа уж Iомаде гIертар. Цу гIулакха цунна чIоагIа новкъостал дир цун йоккхача опыто.

Каст-кастта доярка бIаргагора доахан цIендеш. Ферме хьайоагIар из масса а волча сагал хьалхагIа, чуйодар дукха тIехьагIа. Роза хьожар ше цига йолча хана доахана деррига доакъар даарга, бийсана дуаргдолаш хьайчу дукхагIа доакъар дуллар цо. Iуйрана доахан детта доладалалехь царга даар дайта кхоайора из. Шоашта дIадилла тайп-тапара доакъар дика дуар доахана.

Дика даьча гIулакхо шура тIатохийтар. Пхи бутт баьлча ше гIулакх деш болча 13 Iаттагара хIаранегара 1029 килограмм шури яьккхар — хьалхагIа яьккхачул шозза дукхагIа.

Керда балха ена доярка чIоагIа дукхаезаелар гонахьарча новкъосташта. Из йолча дагабовла, опыт хьаэца ухар дояркаш.

Укх шера 1-ча августа колхозах совхоз йир. МТФ дояркал яхийтар Хамхоева. Цо гIулакх деш 19 етт бар.

Биъ бутт дIабаьлар, Хамхоева Розас хIара Iаттагара 630 килограмм шури яьккхар. Совхозе социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхар цо. Цунах а тоъам хиланзар цунна.

— Вайга кхы а дукхагIа шура йокхалургья, — йоах цо. — Цхьадола хIамаш да доярка шбехке боацаш. Доахан на тоъала даар лац. Барда хала хьакхухь, гIожа доакъар атац, минеральни доакъар доаханна бетта а бIарлац. Мичад концентрированни доакъар? ХIара шурий литра 200 грамм дала ма дезий из.

ХIанз Iана ха я, доахан коа хила деза,— йоах Розай новкъосташа. — Тха доахан хIанз а дажа кхувл. ХIанз ара даа хIама дац. Цхьаойлча хана доахан леладераша бийсана а диллац доакъар. Ужжамо дола хIамаш дIадаха деза. Детташ доаца доахан дояркашкара дIадаха деза. Уж новкъа да дояркашта.

ТIайоагIача хана оттаяь йоккха планаш я Розайи цун новкъостийи.

— 1958-ча шера хIара Iаттагара 2500 килограммал кIезигагIа шура яккха безам бацса,— ший план ювц Розас.— Нагахьа санна совхоза хьалхале лелаераша тхона новкъостал доайя, кхы а дукхагIа шура яккха йиш я. Дояркаш бахьан гIулакх соцаргдац.

Е. ПРЕМЫСЛЕР.

Первомайски районера наькъаш тоадеш дукха балхаш ду.
Сурта тIа: МДС № 16 дикагIа вола экскаваторщик Вишняков Юрий а болх беш йоалла цун экскаватор а. Вишняковс ший балха план 160 процент кхоачашъю. С. Хакиева сурт.

Шура дукхагIа яккха

Шевцова Еленас Грозненски районерча «Советская Россия» яхача юртбоахама артела шурий товарни ферме болх бу дукха ха яц. Божабеттархой професси дега езаш хьалъийцар Шевцова Еленас, цу шийна дезача гIулакха ший мел бола низ дIа а лу цо.

Укх шера Шевцова Еленас социалистически яхь лаьцар дикагIа йолча божабеттархочунца Когут Меланеца. Колхозе дикагIа болчарца нийсъяла чIоагIа безам бар цун. Из цун безам зийхьа бовнзар: 11 бетта цо хIара Iаттагара 1672 литр шурий яьккхай, Когут Меланес яьккхачул цхьа литр кIезигагIа мара йоацаш. Сентябрь бетта яьлар из шера йола план кхоачашъяь. Дика къахьегар бахьан долаш Ерригсоюзни юртбоахаман выставке яхийтар Шевцова Елена. Колхоза Сийлен Доска тIа яьккхай из.

Божабеттархочо балха толамаш доах зоотехнически бокъонаш лораярца. Божа цIена лелабу цо. Кхийча даиман керда кIалхьарцар хул. Доахан даиман дизеи хий молодийи хул.

Божа бетталехьа йоли, силоси, иштта концентратий доакъари а дуаду хьайбашта. Уж доакъараш дуаду бийсанна а.

Деттача доаханах продукт ялар совдаккхара чIоагIа лоархIаме да-йоах Шевцова Еленас доахан бокъонца деттилга: массаза шоай цхьан ханна детта а деза доахан, цул совнагIа шомараш дика хье а деза, тIадам ца буташ шура хьаяккха а еза. ХIара етт бетта беза шийна оттаьча ханна.

Фермера деррига гIулакхаш а дац тоаденна-м. Вай мехка дикагIа йолча шурий товарни фермай опыташ Iомаяь хьаэцара гIулакх эсал лел. Сакъердамеча радиопередачашка ладувгIа мегаргдар, цхьабакъда, ферме радиоприемник яц... Агитатор а касста воагIаш хьаша вац укхаза, укх шера цхьа лекци йийшаяц тхона. Зоотехнически курсаша болх бац.

Соахка 11 бетта яьккхачул хIара Iаттагара 500 литр дукхагIа йолаш шура яьккхай ферма укх шера. Шоаш дIакхаьчача соца а ца соцаш хьайбайх продукт ялар сов доакхаргдола наькъаш хьагуча даха деза.

Котиков Бекмарза.

Дикачарца нийсле!

Ер дIадоала шу долалуча хана нохчехи гIалгIаехи цхьаккха саг балха ца хиннача Грознерча когий гIирса фабрике хIанз 50-нел тIех гIалгIаи нохчои воал тайп-тайпар балхаш деш. Царех шоай говзалга хьежжа балхаш деш боккхий бараш ба, шоашта еза говзал Iомаеш кагий бараш а ба. Фабрике балха боаххача кхыча къамий нахаца цхьа барт бола дезал хинна боахк гIалгIайи нохчийи къахьегамхой. Укхаза шоаш балха баьхкача кIезигача ханна, шоаш баьча дикача балхаца цIи дIаяхийтай, город Фрунзе технически училища чакх а яьккха ше цIаккхоачашехь Грознерча когий гIирса фабрике закройщикал балха венача, балха норма 180 процент кхоачаш еча зIамигача сага комсомольца Котикова Бекмарзаси, балха норма 180—210 кхаччалца кхоачаш еча съемщика Льянов Шахмарзаси, Октябра сийна тIаийца декхараш тIехдика кхоачаш дарах «сийлен грамотей» ахчанца совгIати деннача балха норма 130 процент кхоачашъеш волча Упаев Заяудинеи закройщикал дика Iомадеш волча Экажев Аюпеи балха вена дукха ха йоацашехь шозза совгIат денна а, маIача наьха модельни туфлеш е дика ховш волча Гайтамиров Iалауддинеи штомповочны цехе Iомалуш болх беча южараша — Хасиковари.

ТIаккхача доаллача кердача шера когий гIирс фабрика болхлой, кердача толамашца духьал гIорг хилар шеко йолаш дац.

О. БУЗУРТАНОВ.

Массехк ди дисад йистедовла

Укх шера 1-ча сентябре йолаеннай ССКП Нохч-ГIалгIай обкоме биъ бетта лаьрхIа йола вай республикерча партийнии, советскии болхлой квалификаци лакхъярна йола курсаш.

Курсашка деша гулбеннараш дешар ховш хилара боарамах а шоаш каралаьцача гIулакхах а балхах а тайп-тайпара нах ба. Царца ба партен райкома секретараш, отдели заведуюшаш, инструктораш, райисполкома председатела заместителаш, юртасовета председателаш, редакцен болхлой, лакхера а юкъера а дешара заведенеш йисте яьха а, ворхI класс мара ца йоккхаш а. Бакъда, шой марксизман-ленинизман кхетам лакха хиларца массава а дикача толамаца дийша боалаш ба уж.

Дешаш болча 50 курсантах 70 процент гаргга нохчийи гIалгIайи ба.

Шой балха гIулакх дика ховш хиларца а, бахара опыт лакха хиларца а, хIанз дика дешаш хиларца а тIех лоархIаш ба оаха массане а сийдеш бола тха бокккхагI бараш: Бисаев Ахьмад-Галашкарча юрта-совета председатель, Хаштыров Ахьмад-ТIой-юртарча юртасовета председатель, Акуев Хьусен-партен Советски райкома агитацени пропагандаи отдела заведующи, Энгиноев Йота-партен МагIалбикерча горкома инструктор.

— ХьатIа хьажача тхо доккхий хете а, тха дегаш-м къона да, моллагIча къоначa сагаца хьашт долчча гIулакхаца къовсаргдолаш а да, — оалар цар бегаш беш зIамагIбарашка, курсаш йолаяннача хана.

— Дешара а шол тIехьа дусарг ма-дац тхо! — аьле тIатохар бегаш бе тIера волча Хаштырева Ахьмада.

Тахан, массехк ди мара курсаш йисте яла ца дисача хана, классни журнала тIа хьажача, — «бегаш хиннабац Ахьмаде баьраш» — ца аьлча кхы ала хIама дац.

Шой гIулакхаца, эзделаца, дешар а, кхы моллагIа дола шоаш хьалаьца гIулакх дизза дIачакхдоккхалург долаш хиларца а хьахьокх цар массане а царгара хьокхам эца мегарг хилар.

Дика дешарца а дисциплина дика хиларца а къоастабе мегаргболаш ба партен Первомайски райкома секретарь Котиков Хьажмурд а, партен Ачхой-Мартановски райкома инструктор Медов Аькхберд а, партен Сунженски райкома инструктор Романенко Устин а, партен Ведenски райкома секретарь Досуев Хьусен а, партен Нохч-ГIалгIай обкома инструктор Ужахова Аника а, партен Надтеречни райкома агитацени пропагандаи отдела заведующи Починкина Валентина а Ачхой-Мартановски райисполкома председатела заместитель Газиров Зейнби а, партен Веденски райкома агитацени пропагандаи отдела заведующи Гацаев Сайт-Ахьмад а.

Биъ бутт дукха ха яц, бакъда, курсашка йийшача лекцешка а курсанташта дайзачунга а Iомадаьчунга а хьажача ховргда юрташка а промышленносте а дуккха тайп-тайпара балхаш леладе дезача советскийи партийнийи болхлошта курсех боккха пайда баьнналга.

Курсашка йийшай лекцеш йиззача ССКП историн курсахи, социалистически производствах долча политэкономен даькъахи, промышленностан а юртабоахаман а экономикан основехи, животноводствахи, агротехникахи, юртбоахаман механизацехи иштта кхыйолча тайп-тайпарча пайдана йолча темаехи.

Курсанташа дийшар, Iомадаьр дикагI, кIоаргагI чIоагIдарна совхозе, МТС-е, элеваторе, даьтта доккхача заводе, электростанце экскурсеш а хиннай.

Шеко яц, курсаш йисте а яьнна шой балхаш тIа дешаш хиннараш дIатIабахача, ларттIа, боаггIача тайпара болх царга дIабохьалург хиларах.

ССКП Нохч-ГIалгIай партен обкома курсашкара курсант.
КОТИЕВ СУЛТАН.

Махулла лакхбе юрташкарча Советий организаторски болх

Вай мекха коммунизм хьалъеш дуккхача наьха творчески активность вIаштIехьа йоахар, городерча а юртарча а къахьегамхошта хьехам телар я Коммунистически парте хьалхале лелаю советски социалистически пачхаьалкхе.

Паччахьалкхен Iаьдала юртара органаш я къахьегамхой депутатий юрта Советаш. Юрташка бахача къахьегамхоша юрта Советага гIолла дакъа лоац паччахьалкхен управленен гIулакха юкъе.

ССКП ХХ-ча съездо промышленность, юрта боахам махулла дегIабоалабарах, къахьегамхой вахара хьал-торонаш тоаярах а цар культур а махулла лакхъярах а даьча соцамаша дIадех къахьегамхой депутатий юртарча Советаша общественни гIулакха тIехьа нах вIашагIтоха бу болх махулла лакхбар, юртарча боахаманна а культурни вахара а хьалхале лелаяра методаш махулла тоаяр. Сага сих дулх, шура даьтта даккхарна укх гаргарча хана Американ ВIашагIкхийттача Штаташта тIехьакхе аьнна оттадаь доккхий а сий дола а декхараш латт хIанз юрта боахаман къахьегамхошта хьалхашка. Уж декхараш юрташкарча къахьегамхоша кхоачаш деш къаьстта моттиг лоац юрта Совето.

Дукха ха йоацаш РСФСР-а Лакхерча Совета Президиумо юрташкарча Советех йола керда Положени чIоагIийр. Цу Положени тIа яххача тайпара, юрташкарча Советий кертера декхар латт боахаман а культурни а вахар лакхде, юрта боахаман ерригa отраслеш дегIайоалае юрташка баха къахьегамхой оарцагIа баха, уж вIашагIбетта харах.

Цу кердача Положенех юрташкарча Советаша хьалхале лелаю ши-ший территорен тIа хьалдеча культурни, политически боахама, вахара, юрта бюджеташ увттаю, пачхаьалкхен порядках ха оттадар Iалашду, мокх кхерамах лорабара гIулакх лакхдарна новкъостал ду, законаш а къахьегамхой бокъонаш а лораделга Iалашду.

Юрташкара Советаш декхарийла я кхашкара йоаха а хьайбашкара йоаха а продукташ ебаярна колхозашта новкъостал де, колхозхой къахьегама овсарал а цар къахьегама дисциплина а лакхъеш, хIаьта иштта цар материальни-культурни вахар лакх деш новкъостал де.

Дика опыти Iилманна карагIдаьннари юрта боахама юкъе доаладар вIаштIехьа доах цар.

Партийни организацеша хьалхале а лелаш, шоай организаторски балха формаш а методаш а лакх а еш, Нохч-ГIалгIай АССР-а дуккхача юрташкарча Советашта хайнад партен ХХ-ча съездо юрта боахаман продукташ яхар лакхде аьнна баь соцам кхоачаш бе юрта боахаман къахьегамхой оарцагIа баха. Шерра социалистически яхь а йоалаяь, НГIАССР-а колхозаша ханал хьалха, 1957 шера июль болалуш, паччахьалкхенна ялат дIадалара план кхоачашйир, соахкарча шера енначул дукхагIа паччахьалкхенна гидуаргаш, комсаш, дулх, шура, фуаш, тха дIаделар. Беттача цхьан Iаттагара, соахка яьккхачул дукхагIа 340 литр шура яьккхай.

Боккха болх бу юрташкарча Советаши шоай даьй мехка цIауха нохчий, гIалгIай дIанийсбеш, цар культурни вахара хьалаш Iалашдеш, уж балха хьежабеш. Юрташкарча Советаша новкъостал а деш, лоацача хана колхозашка, совхозашка, МТС балха вахийтав 50 эзарнел дукхгIа саг, шоашта цIеной де, огородни культураш дIа е, бешамаш дIайогIа 26.332 лаьттан участкаш къоастаяьй, 14 эзар цIа даьд наха шоашта, деша даха ха мел йола бер деша йиш хургйолаш Iалашдаьд.

Дуккха йола юрташкара Советаш, шоай балха тIехь депутаташцеи йоккхача активацеи оагIув а лувцаш, колхозий экономикага а цар финансови гIулакхага а дикагIа хьежа йолаенай, колхозий правленеша беча боккхача а чоалхане болча а боахаманна хьалхале лелаеча балха тIехь новкъостал ду. Цу гIулакха тIехь белгалъяьнна я Грозненски района Первомайски юрта Совет (юрта Совета председатель нов. Толкачев). Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцен 40 шу дизара сийна оттаяча яхье хьалхара моттиг лаьцар цу юрта Совето.

Ший территорен тIа уллача Цхьоалагiча Мая цIерагI йолча колхоза боахам масса оагIорахь дегIабоалабарна боккха теркам тIабахийтаб цу юртсовета исполкомо. Цу юртсовето а цун депутаташа а даьча новкъосталах хинна дикадараш гуш да.

12 дийнахь чуийца даьлар колхозера ялаташ. КIа, мукх, борц, овощаш планах лийрхIачул тIех хьийкъар. Юрта Совето теркам ца беш дитац колхоза общественни хьайбаш дегIадара гIулакх а.

Партен Центральни Комитета указанеш кхоачаш а ещ, юрта Совето колхоза правленеца цхьана колхоза кертерча участкашка опыт йола, дикагIа бола колхозхой хьожабаьб. Кертеча участкашка балхаш а деш, юрта Совета депутаташа дика хьокхам гойт сага сих дулх, даьтта, шура яккхарна Американ ВIашагIкхийттача Штател укх гаргарча шерашка хьалхадовла аьнна оттадаь декхар кхоачашдеш.

Хьакхарч лелаеча колхоза фермана хьалхале лелаеш ва депутат н. Тупилин, цу ферман коллективо планах 1100-га кхоачаш хьакхарч ебае езача когаметта 1500-га кхоачаш ебаяьй. Итт бетта чуувттаеш тоаяь а паччахьалкхенна дIаенна а яьннай 620 хьакха.

Юрта Совета депутат н. Мальченко жа леладеча ферманна хьалхале лелаш ва. Дика вIаштIехьа баьккхаб цо ший болх. Бахкача хIара бIаь устагIо 123 Iаьхар баьб, хIара устагIангара 5,5 килограмм тха даьккхад.

Юрта Совета депутато Iаьсий леладечо нов. Сорокинас шийна тIачIоагIдаьча Iаьсашка хьожилга дика вIаштIехьадаьккхад.Укх итт бетта болх беш цхьа Iаса деннадац цун.

Дика балхаш ду юрта Совета активисташа овощной бригадан бригадиро н. Антоновс, сомий бешамий бригадан бригадиро н. Колпаковс.

Укх шера колхозе 3000 коа тIарча оалхазараштa лаьрхIа бу еш, цхьан эзар хьакханна лагерь еш, 160 моттиг йола кхий деш колхоза дика новкъостал дир юрта Совето.

Боахаман гIишлонаш хьалъеш санна, культурни-вахара гIишлонаш еш а боккха теркам тIабохийт юрта Совето. Ший ханнахьа яь чакхъяьккхар школенна, клуба, амбулаторена, учителий квартирашта ремонт, бани хьалйир. Доагор дизза Iалашдаьд. Первомайски станицера Заградино яхача станице кхаччалца дика никъ биллар юрта Совето дакъа а лоацаш, массехк улицагIа водопровод йиллай, бахача наха шоай цIеношта ремонт яр вIаштIехьадаьккхар, юрт а общественнии бахача наьхеи ковнаш а цIена лоаттадайт. Юрта Совет йиц лац юртбоахаман продукташ кийчъяра план кхоачашъярга хьажа а магазиний балхага хьажа а. Совето хадданза лоаттаеча контроло а цун новкъостало а колхозагеи колхозхошкеи торо хилийтар юртбоахаман продукташ кийчъе а уж йокха а, хIаьта маьхьакхарч лелаеча колхоза хаш деча организацешка—товараш дохкара план лоархIам боллаш тIеххоачашъяйта а.

Юрта Советах йолча кердача Юрта Совета Положенес бокъо лу юрта цIенош де увттаю планаш чIоагIъе, нах чубаха цIенош, тIаьш, наькъаш, карташ цIена а ший ханнахьа ремонт еш а лоаттаяйта, юрт тоаяра дешаш ше къоастаде.

Сунженски района Ассински Совето (председатель нов. Мишустин) кхетам боллаш пайда ийбу шийна Положенес еннача бокъонах. Постоянни комиссешца, депутаташца, активаца оагIув а лувцаш, колхозий правленешца цхьана, юрта Совета исполкомо боккха болх баьб станица тоаеш. Цу гIулакха укх шера дIадахийтад 580 эзар сом, 11,5 километр йола улицаш шаьръеш тоаяьй, 4800 кв. метр тратуарашта асфальт яьй,5,5 километр жагIах баь никъ тоабаьб, станицена электрификаци елга доладаьд, ши километр водопровод йиллай, станице а отарашка а школа, участкови больница хьалъяьй, рентгена аппаратура оттаяьй, 8 гIашлой тIий тиллад, халхараш ду ахканара площадка яьй. Августа хьалхара ди тIаккхоаччашехь ремонт яь яьннаяр школашта, больницана, культуран цIенна, библиотекана, учителий квартирашта, доагор деррига а Iалашдаь даьннадар.

Юрт тоаярна а цун культурни-вахара гIишлонаш хьалъярна а эша ахча хадданза къестаду юрта Совето. Ахчан средствай а натуральни поставкай а план толам боллаш кхоачашъяро новкъостал ду цу гIулакха. 1 ноябре тIаккхоаччаш юртбоахаман налог дIаялара шера йоагIа план 97,3 процент, паччахьалкхенна дулх дIадалара план 100 процент, шура — 123 процент, фуаш — 103 процент кхоачашъяьй.

Нохч-ГIалгIай республика юхаметтаоттаярах дувзаденна дуккхача районий юрташка юрта Советий исполнительни комитеташ яхкай. АргIагIа доагIа хоржамаш хиллалца юрта Советий когаметта хургья уж. Иштта йиллача, Веденски района Гуни яхача юрта исполкомо дика новкъостал дир шоай даьй мехка цIаухача наха. Цо новкъостал дир ший территорен тIа уллача Фрунзе цIерагI йолча колхоза хьажкIаш чуэцаш а общественни хьайбашта доакъараш Iалашдеш а. Цо новкъостал даьд ше инициатива а увттаеш, Гуни яха юрт тоаеш, цу юртара гIувнаш а 4 километр хиллал бола никъ а тоабеш, ЦIа-Веденера Гуне кхаччалца никъ буллилга къоастадеш да.

Республикан дуккхача районашка, масала, Урус-Мартановскии Назрановскии районашка, во болх беш я юрта исполкомаш. Нохчий-гIалгIай наьха культурни вахара гIулакхаш вIаштIехьа даха йоакхо яц цар, цIенош хьалде а шоашта кхаба хьайбаш эца а тела ссуда даха деззача дIа ца дохийташ кхычахьа ухийташ йола моттигаш бIаргагац царна, цIабаьхка нах балха хьожабар, всеобуч дIаяхьар, школай а больницай а болх тоабар мела леладу.

Республике дукха ба ссуда хьа а ийдаь, хIанз а тIехьа цIенош де болабаланза нах, масала, Старо-юртовски совхозе — 72 дезал, Горячеисточненски — 83 дезал, Первомайски районерча Орджоникидзе цIерагIча колхозе — 90 дезал, иштта кхычахьа а. Дуккхачар планах доацаш ду цIенош. Шоай даьй мехка цIабаьхка нах балха хьожабар а цар шоашта цIенош дар а санна долча гIулакхашта юрта исполком юстара ювлаш хила йиш яц.

Юрта исполкомаша во болх беш хилар райисполкомаша хьалхале мела лелаеш хилар да. Райисполкомаша дика хьалхале лелаеча юрта исполкомаша болх дика бу. Грозненски, Сунженски, Наурски райисполкамаша практически дика новкъостал ду юрта исполкомашта. Каста-каста хул цу райисполкомий болхлой юрташка.

Нохчехи гIалгIайхи болча юрта исполкомий председателий а секретарий а республикански семинар хинначул тIехьагIа, районе деча практически балхий районни семинар йир Ножай-юртовски райисполкомо. Цу семинаре лекцеш ешаш выступленеш йир райисполкома председатело нов. Атиевс, районни прокуроро новкъ. Тижоновс, райфо заведующес Автархановс, райвоенкомо новкъ. Халиловс, кхыбараша а.

Казахстански ССР-еи Киргизски ССР-еи нохчий, гIалгIай, цIа боагIаш хиларах дувзаденна, ССКП ЦК-а указанешка хьажжа 1957-ча шера 26 ноябре РСФСР-а Министрий Совето «1958—1960 шерашка Нохч-ГIалгIай АССР-е боахамана а культурни-вахара а эша гIишлонаш хьалъярах йолча мероприятех» йола йоккха Постановлени йир. Из Постановлени укх 3—5 шера республике ергйолча боахамана а культурни-вахара эша гIишлонаш хьалъярах йола программа а доккха документ а да.

4 декабре хиннача ССКП Нохч-ГIалгIай Обкома VII Пленумо дийцар «1958—1960 шерашка Нохч-ГIалгIай АССР-е боахамана а культурни-вахара а эша гIишлонаш хьалъярах дола республикански партийни организацен декхараш». Боахаманеи культурни-вахара эша гIишлонаш хьалъярах хоадам боллаш дола декхараш оттадир Пленумо партийни организаценнеи къахьегамхоштеи хьалхашка.

РСФСР-а Министрий Советои ССКП Нохч-ГIалгIай Обкомои хьалхашка оттадаь декхараш кхоачашде боахаман балха хьалхале лелаерашта практически новкъостал де декхарийла я юрта исполкомаш Юрта исполкомаш декхарийла я бахача наха юкъе хьехама-кхетама болх айбеш, къамашта юкъера доттагIал чIоагIдеш, къахьегамца коммунистически уйла хилар лакхдеш, социалистически законаш чIоагIдеш, бахаш мел бола нах общественни-пайдане болча къахьегама тIаозаш а уж юртарча общественни политически вахара чухь дика дакъа лоацаш а новкъостал де.

РСФСР-а Министрий Совета Советски органий отдела лакхера инструктор М. ФЕДИН.

Доазал дехьара

ТIом хьоабара тIахьехаш йола американски журнала статья

НЬЮ-ЙОРК. (ТАСС). «Юнайтед стейтс ньюс энд Уорлд рипорт» яхача журнала тIа 1934—1937 ш. ш. американски тIема-фордан разведкана керте лаьттача У. Д. Пьюлстона, тIема - фордан флота отставной капитана, тIема обозревателa статья я. ВIашагIкхийтта штаташ сатийна хьежаш ягIа йиш яц, шоашта «хьалхагIа хIама тоххалца» яхача бахьанца, боккъонца аьлча, Пьюлстона США-н оагIонгахьара «превентивни» (в. аь. «тIом юха тохаш бола») тIом хьоабара хьакъехьа пропаганда йоаржаю.

Пьюлстона йоах, Эйзенхауэра правительство хIанз а кийча я моастагIчо США-на хьалхагIа хIама тохар вIаштIехьадалийта а хIаьта жоп луш, юхатехача хIамо тIом соцабергба яха теори хьаллаьца латта а. Цу тезиса хоарцо СССР цхьаннех а лата гIерташ хинна йоацилгеи хIанз йоацилгеи ховш долча дерригача дуненна йовзаш я.

Корейски Халкъа Демократически Республика 38 километр дIоахал долаш бола Ковон—Чансон яхача лине тIа Электрофицированни машин-никъ билла боалаш латт, ши электростанци а хьалъяьй. ХьатIа доагIача шера январь бетта денз поездаш аха йолалургъя цу наькъа тIа гIолла.

Сурта тIа: Кердача наькъа тIа контактни провод билла чакхбовлаш боахк электрикаш.

КНДР Центральни телеграфни агентствон сурт.

ИРАНЕ МОХК АГАР

Тегеран, 15 декабрь (ТАСС). 13-ча декабре Ирана Къилбаседан-Малхбузен районе мохк агара хоам бу «ЭТТЕЛААТ» яхача газето, 4.500 кв. км. хиллал район чулаьцай. 10 юрт геттара йохаяьй, хIаьта 30 юрта доккха зе а хиннад.

«Посте техран» яхача газето хоам бу 1500 кхаччалца нах баларах.

АМЕРИКАНСКИ БОМБАРДИРОВЩИК ЙОХАР

Париж, 16-гIа декабра (ТАСС). «Пари-пресс - Энтрансижан» яхача газето хоам бу, Французски территоре, Шатору яхача города районе уллача американски военно-воздушни базе американски реактивни бомбардировщик йохарах.

Самолета экипажа кхоккхе а член веннав.

Монгольски Халкъан Республике мохк агаро даь зенаш дIадоах

УЛАН-БАТОР, (ТАСС). Мохк агарах Монгольски халкъа 4 декабра хинна хатар хала хеташ телеграммаш ух Монгольски Халкъа Республикан правительствон адресах.

Республикан правительствогеи Монгольски халкъагеи из хатар хинна хала хетилга, СССР кхыча мехкашкарча гIулакхий министр волча А. А. Громыкос Советски Союза правительствон цIераха дIааьлар.

Красни Креста Советски обществос Монголен наха долча новкъостала 250 эзар тургикаш хьожадаь халаро хоам бу.

Монголен правительствога мохк агаро зе дар шоашта хална хетилга къаьгга хьахойт Китайски Халкъан Республикани, Индени, Корейски, Халкъа Демократически Республикани, Индонезени, кхыча мехкийи правительствоша.

Мохк агаро Монголен еррига территори чулаьца хиннай.

Хатар хиннача наха гIо де Улан-Баторера ИХЭ-БОГДО яхача городе граждански авиацен самолеташи, грузови легкови автомашинаши, лораши, молхаши, даа хIамеи дахьийтад. Цу районе дукхача а нах бахача моттигашка наха хьалхара новкъостал делга доаржадаьд. Мичахь ба ца ховш бола нах хьалехаш ба, йохаяь гIишлонаш, гIувнаш юха тоаеши, керда гIувнаш йоахаши дола балхаш доладаьд, школайи больницейи балхаш юха доладалийтара гIулакхаш а ду.

Стивенсона даь къамаьл

НЬЮ-ЙОРК, 18-ча декабре. (ТАСС). США-н демократически партен лидер Э. Стивенсон Чикаго ше къамаьл деш, чIоагIа Iокадаш вар, Советски Союзо лелаеча машара а машаре цхьанакъахьегара а политико керда новкъостий шийгахьа боах, яхаш. Цо аьлар «Советски Союза сихха вIаштIехьадоал лагерашца дакъа лоацаш доаца халкъаш ший оагIонгахьа даха», хIаьта Азеи, Юкъерча Малхбоалеи, Африкеи, США-а латтача гIулакхашка хьажача «кIезига дегIадаьхкача мехкашка сихха шоай аьтто боабу»...

Укх дахача кIирах, аьлар Стивенсона, Советски Союз юха а котъяьлар». «Малхбузен Европе атомни терз дIадахьийта деза, яхаш, вай дувцача хана, СССР письмо яздеш яр ядерни бомба дIаяккхарах а машарах а... Стивенсона США-н пачхьалкхенага кхайкарал дора говзагIа йола политика лелае еза, «шийх бIубенна хилар а курал а» дIадаккха, США-с хIанз «низа позицеца» кхоачашде лаьрхIар цу говзагIа йолча политикаца кхоачашдергдолаш.

США-н мохк тIемах лорабара министерствон хоам

ВАШИНГТОН, (ТАСС) США-н мохк тIемах лорабара министерствос хоам бир, Кейп-Канаверал (Флорида штат) экспериментальни базера шозза урагIъяхийта гIертарах хIама ца хулаш хинна «Атлас яха континенташта юкъера баллистически ракета» урагIъяхийтай аьнна. Ракета урагIъяхийта массехк минут яьлча министерствос шоллагIа хоам бир, ракета «массехк бIаь миль» урагIа а яха «хьалха лаьрхIача районе» яхар, аьнна.

Китайски Халкъан Республике дукхача моттигашка производственни кооперативаш Iалашъе йоккхий а йоацаш электростанцеш хьалъеш латт Электростанцеш хьалъеча эшаш дола средстваш правительствос хьалу.

Дукха ха йоацаш Хунань яхача провинце из тайпа станци хьалъяь яьннай. Электроэнергеца юртбоахама балха механизаци а ю, кооператива члений цIеношка электролампаш а йохк.

Сурта тIа: Электроэнергеца болхбеш йола дуга тоаду хьайра.

Синьхуа агентствон сурт.

Президенто Эйзенхауэра премьер-министра Неру посланена дахьийта жоп

Лондон, (ТАСС). Рейтер агенствос хоамбу президенто Эйзенхауэра Инден премьер-министра Нерус моллагIа йола экспериментальни ядерни лелхийтараш соцаяра хьакъехьа СССР-еи США-и правительствошка яхьийтача посланена денна жоп хьахойташ.

«Герз дIадаккхарах, цунца ядерни тохкамаш соцадар а долаш, барт бе «США кийча я а яхаш, президенто Эйзенхауэра, боккъонца аьлча, юстарайоах Неру предложени. ХIанзарча хана, йоах Эйзенхауэра, США тIемах лораялар «хьалха санна дукхагIча даькъе вай герза дикалгеи дукхалгеи хьежжа хургда; из хила деза моллагIча мехкага агрессех дог эккхийтаргдолаш». Вешта аьлча, США, Неру кхайкама жоп луш, герз кийчдар дIаходахьа безам болаш я.

Ховш долчча бесса, Советски правительствос Неруга шедахьийтача жопаца белгалдир, 1958 шера 1 январе денз СССР-а ядерни герза цхьаккха тайпара дола тохкамаш дергдац аьнна кхайкаде кийча йолга, нагахьа санна из тайпа герз долча США-си Англеси 1958 шера 1 январе денз шоаш кийъдеш дола ядерни тохкамаш соцадергда аьнна кхайкадойя.

Югославен Федеративни Халкъан Республика.

Сисакера Металлугически завод.

Тхога язду

СурхотIа бахача наьха культурни вахар тоаде

Назрановски районерча СурхотIа бахаш дукха нах ба. Цу юрта бахача наха чIоагIа дех шоай культурни вахар а балхара йистебаьнначул тIехьагIа салаIар а тоадар.

ХIанз укх сахьате СурхотIа электростанци, бани, радио, парикмахерски яц, иштта каст-каста кердача киногеи, концертагеи хьажа йиш яц.

Нагахьа санна банеи парикмахерскеи баха безам бале цу юрта бахача наьха гIаш 12 километр Назране баха беза. 1957 шу доладеннача хана Назранера СурхотIа ухаш автотакси яр. ХIанз тIехьарча хана из такси йоацаш я. ГIаш 12 километр аха атта дац. СурхотIа баха нах чIоагIа хьегаш ба, шоаш балхара чубаьхкачул тIехьагIа радиога ладувгIа йиш йолча нахах, цIагIа йоагаш сийрда электро лампаш а йолаш. Тхо радиога ладувгIа йиш йолаш дац, тха из йоацандаь. СурхотIа электростанци болх ца беш сацача хана денз, оаха радиога ладувгIац. Тхона чIоагIа дезар вай мехкара а, республикера а, доазал дехьара а керда гIулакхаш тхоашта ханнахьа хар. СурхотIа болх беш радио а яларе ханнахьа хьадахьаш газеташ а даларе тха уж гIулакхаш ханнахьа ха йиш яр. Уж деррига гIулакхаш СурхотIа доацаш да хIанз укх сахьте.

Цхьабакъда СурхотIа цхьа радио йоал хьалтеха юрта юкъе бIоагIах, из санна йолча йоккхача юрта из тоъам бац. Радио хила еза хIара цIагIа.

Вай мехка боккха лоархIам беш искусство я кино. СурхотIа во йоацаш клуб я. Цу клубе бетта шозза а кхозза а кино хьокхар мара, кхы цхьаккха культурни болх лелабац. Цу клубе бе безача тайпара болх ца белга да, заведующе из болх во лелабелга. Клуб масса хана хила еза болх беш, нагахьа санна кино деце, кхы тайпара бола культурни а кхетаман а болх беш, Каст-каста клубе еша еза лекцеш, е еза кагирхой вечераш, ловзараш, иштта кхы сакъердаме дола гIулакхаш а леладе деза. Иштта во лелаш ба СурхотIарча библиотека болх, дукхагIа йолча хана къайла хул цига библиотека. Йийла йолча хана а, деша дика сакъердаме книжкаш а партIата Iо а хайна деша газеташ а журналаш а хилац.

СурхотIа бахача наха чIоагIа дех райкультотделагара а юртарча сельсоветагара а юрта культурни вахар чехкагIа тоадар. Радиога ладувгIа, кердача кинога а концертага а каст-каста хьажа, иштта бане а парикмахерске ханнахьа даха тха йиш хургйолаш а.

Махулла лакхде „Сердало" яхача газета подписка яр

Махулла лакхде «СЕРДАЛО» яхача газета подписка яр. хьош да «СЕРДАЛО» яхача а кхыча а газеташта подписка яр. Дукхача моттигашка дика вIаштIехьабаьккха дIахьош ба из боккхача лоархIамера болх.

Сунженски районерча Красно-Октябрьское (АЛХАСТЕ) яхача юрта 73 саго яздайтад «СЕРДАЛО» яха газета, кхы дIахо а хьош ба цига газеташ яздайтара болх.

Юртара актив шийца а йолаш, къахьегамхошта гIалгIай меттал арадувлача газета лоархIам дIа а бувцаш, Iалаьмате дика подписка чакхъяьккхар юрта совета председателa новкъост Мержоев Ахьмад-хана.

Иштта дика дIахьу подписка гIулакх Назрановски района СурхотIарча сельсовета председателa новкъоста Исмейлов Ахьмада, «Назрановски» совхоза СурхотIарча отделенен управляющес новкъоста Белхароев Уматгире, СурхотIарча почта заведующес новкъоста Аушев Керамас.

ХIанзале а 105 саго яздайтад цига «СЕРДАЛО» яха газет.

Масса юрташкара связа болхлойи, партийно-советски болхлойи, активаши декхарийла я махулла «СЕРДАЛО» яхача а, кхыча а газеташта подписка яйтар шерде а 30-гIа декабрь тIакхачалехьа из чакхдаккха а, къахьегамхошта юкъе лартIа кхетама болх дIа а хьош.

МАГАМЕДОВ Хь.

Сайрийнарча школай теркам дукхагIа бе

Советски Союза Коммунистически партеси Советски правительствоси хIара денна йоакхо ю советски наьха культура тоаярна. Къаьстта йоакхо ю цхьацца бахьанца ханнахьа деша йиш йоацаш бисача кагийча болхлоштеи колхозникаштеи.

Нохч-ГIалгIай АССР-е вIашагIъехка я сайрийна дешаш йола школаш. ХIанз цу школашка дешаш ба дукха кагий болхлойи, колхозникаши, шоай балха тIера а ца боалаш. Вай республике хIанз сайрийна болх беш 19 юкъера школа я. Иштта юртара кагий нах деша багIаш 125 класс я. 6000 совгI кагий болхлойи, колхозникаши ба цу школашка дешаш. Грозне вахтовой болх беш болча болхлошта хьайийла 42 класс я. Цу классашка дешаш 1395 саг ва. ХIанз хIара городе а юртбоахаман районе а я сайрийна болхлойи, юртарча кагирхойи деша йиш йолаш школаш, шер-шера дукхача кагийча нахеи, мехкарашеи йисте а йоахаш.

1956 — 1957 дешара шера сайрийна дешаш 10 класс йистеяьккхай 577 кагийча болхлочо, царех 17 дешархочоа дика дешарах дошои дотои медалаш еннай. Царна юкъе ба новкъ: № 1 йолча болхлой школера Трошенко Владимир № 5 йолча школера Маслов Анатолий № 10 йолча школера Клочков Виктор, Костюк Владимир иштта кхыбараш а.

ТIехьарча диъ шера болхлой школе 10 класс йистеяьккхай 1767 саго, 7 класс йистеяьккхай 850 юртарча зIамигача саго.

ЧIоагIа езаш я вай республике кагийча болхлой школаш, къаьстта керда совхозаш а яхкаь дукха Нохч-ГIалгIай кагий болхлой болча районашка. Царех я Шалинскии, Урус-Мартановскии, Наурскии Надтеречнии, Грозненскии, Назрановскии, Малгобекски районаш. Вай республикан дукхагIа йолча районашка из болх дика лелилга хьахьокх деша багIа кагий нах дукха хиларо. Урус-Мартановски районе дешаш 300 саг ва, Шалински — 288 саг ва, Ачхой-Мартановски — 157 саг ва, Веденски — 293 саг ва, царех дукхагIа бараш лакхерча классашка дешаш ба. Урус-Мартановски районе юкъерча школе дика дешаш иштта болх беш ба кагирхой. Царна юкъе ба, 10-ча классе дешаш вола дешархо Джанар-Алиев Ваха, 9-классе дешаш вола Ахмаев Н. 8-классе дешаш вола Дашаев Шааран, 7-классера Горчханов, Герман иштта кхы дукха бараш а. Грозне а ба дукха нохч-гIалгIай кагий болхлой шоай болх беш, сайрийна деша ухаш. Абдулхадшиев Адам-10 класса дешархо 12 стройупрвленен болхло. Гецаев Муса— 9-ча класса дешархо Октябрь Нефтан шофер. Мухтаров Iумар, Израилов Iийса, № 3 йолча школе дешаш ба, «Красний молот» яхача заводе моторист вола Уцмиев Самудин, Машинно-тракторни базе слесарь вола Умаров Салман кхыбараш а.

Шера-шера вай республике сайрийна дешаш долча дешара лоархIам лакхлуш боагIа. Иштта лакхлуш да дешарах кхетар а, деша ухараш дукхагIа хилар а, чIоагIлуш я цар учебно - материальни база.

Цхьабакъда вай республике сайрийна кагийча наха дешара гIулакх хIанз укх хана лоха лелаш да. Эггара доккхагIа дола во гIулакх да дешархой дешара тIера бувлар, дешара кхетам лоха лелар. 1956 — 57 дешара шера, берригача дешархошта юкъера 30 процент тIерабаьннаб. Царех дукхагIабараш 7, 8 классашка дешаш хиннараш ба. Дешарах кхетар 1956 — 57 шера хинна дац 82 процент мара. Къаьстта дешара тIерабувл Грознерча болхлой школашка деша багIа кагирхой. № 5 йолча школе 36 процент тIерабаьннаб, № 3 йолча школера 33 процент.

Кагий болхлой дешара тIерабувлара берригга бехк ба школайи, предприятийи, совхозийи МТС-и директорий, профсоюзнии, комсомольскии организацеш. Цар из бехк хIанаб аьлча, цар ханнахьа балха тIерабовлийтац болхлой, новкъостал дац царна эшача гIулакха. Иштта кагийча наха юкъе кхетама болх лелабац, цун теркам а бац цу организацеша масса хана.

Къаьстта цу дешара теркам ца беш, во лел из болх Урус-Мартановски районерча совхозашка, Ачхой-Мартановскии, Шалинскии, Надтеречнии районашка. Цу районашка дукхагIа бола кагий дешархой, дешара тIерабувл, болхи дешари вIашагIтоха йиш ца хиларах

ХIанз вай республике деша безам болаш дукха кагирхой ба. Масса районашка а юрташка а хьаелла еза сайрийна болхлой деша йиш йола школаш. Къаьстта кердa школаш хьаелла еза городе Грозне, иштта мехкдаьтта доаккхача промышленносте. Заводий, фабрикай хьалхале лелаераша уйла е еза цу доккхача гIулакха.

Школай педагогически коллективаши, предприятеи, совхозийи, МТС-ийи хьалхле лелаераши профсоюзни организацеши хила еза масса хана кагирхой дешар тоаде гIерташ, царна эшаш дола новкъостал деш, дешара юкъе берригга кагирхой чуозаш царна юкъе кхетама болх, лелабеш. Из цар эггара хьалхара декхар да.

Н. ДЕМУШКИН.

„Агитатора блокнота" аргIан номер

ССКП Нохч-ГIалгIай обкома «Агитатора блокнота» аргIан, 24-гIа номер араяьннай.

«Къамаьлашта йола материалаш» яхача рубрикана кIал И. Николаева «Дунен политически болама йохаргйоаца бартцхьоагIо» яха статья я. Укхаза я «Агитколлективай хьалхле лелаерий республикански семинар» яха статья а.

«Халкъий доттагIлен дезала юкъе» яхача разделе МагIалбике нохч-гIалгIай халкъа автономи юхаметтаоттаяр дувцаш йола «Цхьан коллективе» яха А. Попова статья я.

«Агитатора блокнота» тIа «Майррача, боккъонца йолча агитаценна тIехьа» яха А. И. Истратова статья я.

Агитатора долча новкъостала лаьрхIа я С. Варламова «Минута мах» яха статья. Статьян авторо дувц производстве балха ха лораяра хьакъехьа а балха овсарал лакхаяккхара хьакъехьа а.

Номера тIа кепа техай «Агитатор, шерагIа пайда эца хьай балха юкъе кинох!» яхача В. Нагапетяна статьяна а.

ПОВАЛЯЕВ Ю.

Сурхо тIарча юкъерча школен балха хьакъехьа

XX съездо ший соцамашка белгалдаьккхад къона тIехье кхетамца хьалкхеярна массанега а юкъера образовани йоаккхийтилга. Из декхар кхоачашдарна мел эшаш йола торо еннай советски Iаьдало. Шерагара шу массаза дала дукхагIа хулаш латт городашкара а юрташкара а школаш, клубаш, театраш, киноош, иштта кхыраш а.

Кагирхой кхетамца хьалкхебарна боккха лоархIам болаш я школа. Сурхо тIарча школан коллективо, ха а низ а ца къовсаш, къахьег школерча дешархошта хьаькъал а, кхетам а, говзал а дIаялара тIехь. Каст-каста вIашагIъет дай-ноаной собранеш. Къаьстта лоархIам болаш ба бераш кхетамца хьалкхедарна даьшеи ноаношеи царна бу хьехама болх.

Ший бераца из тайпара болх белгах дош ца хеташ бола дай-ноаной а ба СурхотIа. Иштта даьштеи ноаноштеи хеттача тайпара эсалеи доастамеи гIулакх дац школе дай-ноаной собрани хулача вахар, цига ший берах йоакха оамалаш йовзар, хIаьта нагахьа санна, советски дешархочун хила езаш йола эздий оамалаш ший бера Iомаярна хьехархошца дагавалар.

Берий а къахьегамхой а чIоагIа самукъадоаккхаш гIулакх да самодеятельностан кружок. Из тайпа кружок вIашагIъеллай СурхотIарча юкъерча школе. Цу кружокаца дика дакъа лоацаш а из гIулакх дукха дезаш а дешархой ба школе. Масала, илли дика оалаш а дахчан пандар дика локхаш а ва Богатырев. Дог гIоздоал иштта бола кагирхой ший къаман искусство айяр тIехь къахьегаш хилар дагадехача. Ший говзал дIахо а шеръяр тIехь къахьегаш ва хIанз Богатырев. Из Iомалуш ва гитара а кхыйола струнни инструменташ а лекха. Кастта школе вIашагIйолларгйолаш струнни кружок я.

М. ДАКИЕВ.

Керда книжкаш

Нохч-ГIалгIай республикански книготорге а потребкооперацe а тикашка даьхкад Нохчий-гIалгIай меттала арадаьха дола книжкаш.

Нурадин Музаева язъяь «Силима йоах» яха поэма 1957 шера арахийца, мах 5 соми 30 кеп. болаш.

Муталиева Хь. ГIалгIай меттала язъяь стихаш, 1957 шера арахийца, мах 1 сом 65 кеп. болаш.

Пустовалова И. С. Нохчий меттала язъяь брашюра «СССР ялхлагIча пятилеткан промышленность», 1957 шера арахийца, мах 80 кеп. болаш.

Коросева Л. Нохчий меттала язъяь «Советски кхалнаха коммунизм хьалъярна лоаттабу къовсам», 1957 шера арахийца, мах 80 кеп. болаш.

Ляпин А. П. Нохчий меттала язъяь «Общественни къахьегам социалистически вIаштIехьбаккхарах,» 1957 шера арахийца, мах 60 кеп. болаш.

Авторий группас ГIалгIай меттала язъяь «Дега гIоз» яха сборник я, 1957 шера арахийца, мах 6 сом 10 кеп. болаш.

Маяковский В. Нохчий меттала язъяь «Владимир Ильич Ленин» яха поэма 1957 шера арахийца, мах 3 соми 25 кеп. болаш.

Тазуева Ш. М. Нохчий меттала яздаь букварь, 1957 шера арахийца, мах 1 соми 75 кеп. болаш.

Пчелко А. С. Поляк Т. Б. ГIалгIай меттала 1-ча класса яздаь «Арифметика» 1957 шера арахийца, мах 2 сом болаш.

Мациева А. Т. Нохчий меттала 1-ча класса яздаь учебник грамматика, 1957 шера арахийца мах 75 кеп. болаш.

Мамакаева М. А. вIашагIтеха сборник. Эрсий меттала араяьха Нохч-ГIалгIай поэтий стихай «Волны Аргуна» яха сборник, 1957 шера арахийца, мах 4 сом болаш.

Редактор М. ЛЬЯНОВ.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Сталина, 23, телефоны: редактора 2-07-01, отдела партийной жизни 2-41-23, отдел экономики 2-25-72, корректорской — 2-30-91.

СФ03215. Типография им. 11 августа 1918 года, проспект Революции 30/3. Заказ № 8798.